३/८५

पुणें

भारत–इतिहास–संशोधक–मंडळ

पुरस्कृत ग्रंथमाला क्रमांक ४

शिवचरित्र प्रदीप

द. वि. आपटे

स. म. दिवेकर

कागदी प्रत रु. ३॥]   शके १८४७   [कापडी प्रत रु. ४

रामास पुत्र जाला नाव सीवाजी
राजे ठेविले १

शके १६१९ ईश्वर संवछरे

चैत्र मासी संताजी घोरपडे सातारे प्रांते आले त्यावर गाजदीखान नामजाद आला १

आषाड मासी संताजी घोरपडे यासी नागोजी माने याणी माहादेवाजवल दगा देऊन मारिले १

(पान २३)

पुरा शके १६१९ ईश्वर संवछरे

श्रावण वद्य ११ सोमवारी राजारामनी कर्ण मोगलाईत पाठविला १

मार्गसीर्ष शुधं ५ मोगलानी चंजीस वेढा घातला १

---

४ जेधे यांचा करीना

श्री नागेश $\frac{१}{१०}$

करीना जेधे देशमुख ताा भोर किले रोहिडा करीना यैसा जे आपल्या वडीलाची व खोपडीयाजी वाटणी दिवाणाने व गोताने केली भोर तरफ जेध्याचे वाटणीस आली उत्रोली तरफ खोपडियाकडे आली त्यास भोर तर्फेची लावणी उगवणी जेध्यानी केली किलांचा कसाला केला पातशाही हुकुमे जमाव बराबरी घेऊन मसलती केल्या युध्याची शर्त केली दिवाणकामें केली त्यावरून पातशाहा मेहरवान होऊन आपले वडील नाइकजी नाा यांस कारी इनाम दिल्ही त्याचे पुत्र कान्होजी नाा जेधे यांणी तरवारेच्या व जमावाच्या बले चंदरराऊ मोरे यांस व कृष्णाजी नाा बादल बारा मावळात दाइते घेत होते ते जबरदस्तीने राखिले भोर तर्फेचे व उत्रोली तर्फेचे गाव राखिले वतनदारीच्या कार्यास व पातशाही मसलतेस अंतर केले नाही मलीक अंबर यांच्या हुकुमें सिद्या माळा लाऊन किले केळजा जबरदस्तीने घेतला मलीकानी सिपारसीची पत्ते पाठविली सरंजाम केला त्यावरी मलीक अंबर शके १५४८ क्षय संवछरी वैशाख मासी मृत्य पावले त्याबरी हा मुलूख इदलशाहाकडे जाला तेव्हा ण रणदुलाखान रहिमतपुरी होते त्यांणी कान्होजी नाा यांस नेऊन जमावानसी आपणाजवळ शेवेसी ठेविले पातशाहास विजापुरी लेहून सरंजामाचे फर्मान आणविले तेथे हि वतनदारीच्या मसलती पातशाही हुकमे केल्या पातशाहा मेहरवान होऊन कान्होजी नाा जेधे यास मौजे चिखलगाव व मौजे नाटिंबी हे दोनी गाव इनाम दिल्हे इनामगांवांचे फर्मान दिल्हे रोहिडाच्या किलेदारास पत्ते दिल्ही इनाम गाव दुमाले केले त्यावरी शके १५५४ अंगिरा संवछरी भाद्रपद मासी राजश्री

शाहाजी राजे यांणी पेमगिरीस पातशाही नसलावरी छत्र धरिले तेथे सांट होईना किला लाहान याकरिता माहुलीस पातशाही नसल घेऊन गेले फौजेनसी राहिले तेथे शके १५५७ युवा सवछरी रणदुलाखान इदलशाही व खान जमाखान मोगलाचा सुभा जाऊन दुतर्फा वेढा घालून बैसले कान्होजी नाा रणदुलाखाना समागमे नेले होते त्यांणी अंतस्ते माहाराजासी राजकारण राखिले होते किलियावरी सामान नाहीसें जाले लोकास उपवास पडो लागले किला जेर जाला तेव्हा माहाराजानी सल्याची बोली घातली तेव्हा तह जाला की गंगेपलीकडील मुलूक व पातशाही नसल मोगलाच्या सुभ्याकडे द्यावे गंगेअलीकडील मुलूक इदलशाहाकडे द्यावा तो माहाराजास जाहागीर द्या [वा] महाराजानी बारा हजार श्वारानसी चाकरी करून वजीरी करावी यैसी बोली घातली त्या प्रमाणे खानानी विज्यापुरास लेहून पातशाहाचा कौल व फर्मान आणविला त्यावरी महाराजानी असल नसल राजपुरीस पाठविले दुसरे मुसलमानाचे मूल नसल मोगलाकडे दिल्हे माहाराज किलियाखाले उतरोन आले खानाची भेटी जाली सन्मान जाला माहाराज डेरियास गेले त्यावरी कान्होजी नाा व दादाजी कृष्ण महाराजाच्या भेटीस गेले भेटी जाली माहाराजानी समाधानाच्या गोष्टी सागितल्या तुम्ही वतनदारीस चुकले नाहीत भेटीस आलेत उतम केले तेव्हा महाराज बोलिले की तुम्ही मावळात जबरदस्त वतनदार देशमुख आहा हा मुलूक आपल्याकडे जाहागीर जाला आहे मावलचे देशमुख पालेगार पुड आहेत ते रुजुवार्ता होऊन अमल सुरलीत चाले यैसे करावे यैसे बोलिले त्यावरी कान्होजी नाा बोलिले की खानाजवल आम्हांस आपल्याकडे मागोन घ्यावे आपण चाकरीस चुकणार नाही यैसे बोलिले त्यावरी विज्यापुरास गेले पातशाहाची भेटी जाली बोलीप्रमाणे सरंजाम जाला त्यावरी माहाराजानी रणदुलाखानास भीड घालून कान्होजी नाइकास आपणाकडे मागोन घेतले माहाराजाची चाकरी जमावानसी करू लागले त्यावरी रणदुलाखान मृत्य पावले त्यास संतान नाही म्हणून त्यांची दौलत त्यांचा खिजमतगार अफजलखान कर्ता देखोन त्यास दिल्ही आणि चंदीस रवाना केले त्यांबाा माहाराजांस हि फौजेनसी रवाना केले बाा कान्होजी नाा हि जमेतीनसी गेले चंदीस वेढा घातला जेर केली त्यास चंदीस राचेवार मऱ्हाटे होते त्यांचा व महाराजाचा घरोबा आहे सामान पुरवितातीं यैसी बदगोह अफजलखान याणी विजापुरास पातशाहास मुस्तफाखानाकडून लिहिली त्यावरून महाराजास धरून विज्यापुरास बोलाऊन नेले बाा कान्होजी नाईक होते पातशाहानी तहकीकात मनात आणिता तुफानी गोष्टी यैसे जाले त्यावरी पातशाहानी महाराजाचा सन्मान केला सदर बकसीस दिल्ही सिरपाव दिल्हे बेगरूळ प्रांत पांचा लक्षा होनाची जाहागीर देऊन वेगली मसलती सांगितली बाा कान्होजी नाा हि जमावानसी होते त्यावरी माहाराजानी

राजश्री सिवाजीराजे यांसमागमे राजश्री सामराजपंत पेशवे व माणकोजी दाहातोंडे सरनोबत व बालाजी हरी मज्यालसी व कारकून व स्वाराचा जमाव देऊन पुण्यास पाठविले त्यावरी कसबे खेडेबारे येथेहि वाडे बाधले तेथून बापूजी मुद्गल नऱ्हेकर देशपांडे ता। खेडेबारे यांच्या हाते राजकारण करून दग्याने किला कोढाणा घेतला याकरिता माहाराजावरी पातशाहा इतराज जाले अटकेत ठेविले कान्होजी ना। जेधे व दादाजी कृष्ण हे उभयता कनकगिरीमध्ये अटकेत ठेविले तेथे दादाजी कृष्ण याचे पुत्र रतनजीपंत अदबखानीयात मृत्य पावले त्यावरी कोढाणा राजश्री सिवाजी राजे याणी पातशाहास दिल्हा तेव्हा माहाराजास सोडिले कान्होजी ना। व दादाजी कृष्ण कनकगिरीहून सोडऊन नेले तेव्हा पातशहानी महाराजास चंदावरची मसलती सांगितली रवानगी जाली तेव्हा कान्होजी ना। यांस व दादाजी कृष्ण यांस बोलाऊन येकांती बैसले आणि माहाराज बोलिले की मावल प्रांतीं तुम्हीं वतनदार जबरदस्त आहा राजश्री सिवाजी राजे पुणा आहेत त्यांकडे जमेतीनसी तुम्हांस पाठवितो तेथे इमाने शेवा करावी का ल क ला तरी जिवावरी श्रम करून त्यापुढे खस्त व्हावे तुम्ही घरोबियांतील मायेचे लोक अहा तुमचा भरोसा मानून रवाना करितो इमाने वर्तावे यैसी शफत देणे यैसे बोलिले त्यावरी कान्होजी ना। यांणी शफत दिल्ही माहाराज हि बोलिले कीं तुमच्या आमच्या वंशानें चालवावे यैसे बोलोन माहाराजानीं भाक दिल्ही आणि हुजरे व पत्रे देऊन पुण्यास पाठविले हुजरियानी पत्रे दिल्ही माहाराजानी जबानी हुकूम सागितला होता त्याप्रमाणें सांगितला कान्होजी ना। यांची भेटी जाली पुणे प्रांतीचे दोनी गाव दालिब सिंदवणे मुकासा दिल्हे जमावानसी पुणियात सेवेसी राहिले त्यावरी दादाजी पंतास जमेतीनसी पुण्यांत ठेऊन आपण कारीस घरास आले दादाजीपंत स्वारानसी शेवेसी ठेविले राजश्री स्वामीनी किले राजगड तोरणा या किलीयास इमारतीचे काम लाविले किले तयार कराविले त्यावरी फतेखानाची फौज विजापुरीहून पुणे देशात आली तेव्हा राजश्री सिवाजी राजे यांणी कान्होजी नाइकास व मावलचा जमाव आणून पुरंदरास आले ते समई लोकांची निवडी करून बा। स्वार व निशाण देऊन फतेखानावरी रवाना केले युध्य जाले तेव्हा स्वाराचा जमाव फुटला मावळचे लोक जुझत जुझत बेलसर पावेतो आले युध्याची शर्त करून बेलसरी खस्त जाले स्वार जागा जागा फुटोन पळोन गेले निशाणा बा। चालीस पंनास स्वार राहिले ते समई कान्होजी ना। याचे पुत्र बाजी ना। जेधे बापास न पुसता घोडियावरी बैसोन स्वारा बा। गेले होते तेव्हा गनीमाने निशाणावरी बहुत दाटी केली तेव्हा बाजी ना। जेधे यांणी फिरोन गनीमाच्या स्वारासी युध्य केले गनीमाचे पांच सात श्वार ठार केले गनीमाची

६

फौज थोपून निघाले तो ज्या फर्जंदाजवळ निशाण होते तो घोड्याखाले आला त्यास बैसऊन निशाणाचा भाला आपणाजवल घेऊन पुरंदरास आले हे वर्तमान स्वारानी राजश्री स्वामीस सागितले तेव्हा बाजी ना। जेधे यांजवरी संतोशी जाले निशाण सांभाळून आणिले म्हणून सर्जाराईचा किताब दिल्हा वस्त्रे दिल्ही तेजी तुरकी दोनी घोडे पागेचे बारगीर देऊन आपणाजवल हुजूर ठेविले त्यावरी जाउलीवरी मोहीम केली कान्होजी ना। यांस व अवघ्या देशमुखांस जमावानसी बोलाविले यास जावलीस मोरे होते ते जेध्यानी पिटून लाविले होते जावलीस मोरे कोण्ही नव्हते जोरामध्ये हणमतराऊ मोरे होते त्यावरी राजश्री स्वामीन रघुनाथ बलाळ सबनीस पुण्याहून स्वाराच्या जमावानसी पाठविले त्यांणी हणमतराऊ यास मारून जोर घेतले जाउली मात्र राहिली होती ते शके १५७७ मन्मथ सवछरी पौष्य शुध चतुर्दस राजश्री सिवाजी राजे यांणी देशमुखाचा जमाव बा। घेऊन जाऊन जाउली घेतली चंदरराऊ पळोन राइरीस गेले तेथे राजश्री स्वामीनी किलियास वेढा घातला बा। कान्होजी ना। व जमाव व वरकडा देशमुखांचा जमाव होता ते समई हैबतराऊ सिलिबकर देशमुख ता। गुजणमावळ यांणी मध्यस्ती करून चदरराऊ भेटविले शके १५७८ दुर्मुखी संवछरी राइरी घेतली त्यावरी हैबतराऊ सिलिबकर यांस देशमुखीचा दुसरा सिका गुजण मावळांत देऊन वतनाची वांटणी करून दिल्ही त्यावरी शके १५७९ हेमलंबी संवछरी कल्याण भिवडी फिरंगीयावरी मोहीम केली राजश्री सामराजपंत पेशवे यांचे चुलतबंधु रा। दादाजी बापूजी यास रवाना केले ते समई कान्होजी ना। यांजवल दादाजी कृष्ण व त्यांचे बंधु सखो कृष्ण मागोन घेतले त्याबराबरी मावळच्या देशमुखाचा जमाव व मावळे लोक होते तो अगदीं पोख्ता जमाव देऊन कल्याणचा नामजाद हवाला दादाजी कृष्ण यांस सांगितला व सखोपतास भिवडीचा हवाला सांगितला आणि रवानगी केली येमाजीपंत आपले भाऊ यांस कान्होजी नाईक यांच्या स्वाराजवल कारभारास ठेविले आणि मसलतेस गेले कल्याण भिवडी घेतली फिरगणात स्वाऱ्या घालून मुलूक लुटिला असेरी किला वसविला तेव्हा फिरगियानी प्रतिवर्षीं सवा खंडी सोने द्यावयाचा तह केला कल्याणाजवल बंदरी दुर्गाडीचा कोट बाधला ते समई राजश्री स्वामीस कल्याणांत हराजिनस मता व द्रव्य सापडले फते जाली दादाजीपंताचे बंधु सखोपत फिरंगीयाचे युधी पडिले कल्याण भिवडी प्रांत किले देखील कबज जाले राजश्री स्वामी कल्याणास आले चौकसी करून रा। अबाजी माहादेव कल्याणांत देखिरेखीस ठेविले ते समई मर्दबाण व वरकड लोखंडी जिनस किलोकिलियास रवाना केली राजश्री स्वामी घाटावरी येऊन राजगडी राहिले सिवापटण वसविले कल्याणात ठाणे बसविले कोकण कबज जाले किले

प्रबळगडावरी लोक ठेऊन बेहबुदी केली त्यावरी अफजलखान विज्यापुरीहून यां राज्यावरी मोहिमेस आले त्याणी पातशाही फर्मान मावळच्या देशमुखांस पाठविले कीं जमावानसी सामील होणे त्यास केदारजी खोपडे अगोधर त्याजवळ होते खंडोजी खोपडे मागे होते ते हि अफजलखानाकडे गेले तेंव्हा कान्होजी ना‌ा याणीं राजश्री स्वामीस विनंतीपत्र लिहिले तेथून जाब आला की बालेभाक घेऊन लेकास पाठवणे अथवा तुम्हीं विचार पाहोन जावयाचे तरी जाणे यैसा जाब आला त्यावरी कान्होजी ना‌ा पांच जण लेक बा‌ा घेऊन राजश्री स्वामीच्या दरशनास सिवापटणास गेले भेटी जाली येकांती बैसोन बोलिले माहाराजानी शफत घेऊन साहेबाचे शेवेसी पाठविले तो इमान आपला खरा आहे खासा व पांच जण लेक व आपला जमाव देखील साहेबापुढें खस्त होऊं तेंव्हा आमचे वतन कोणे खावे आम्ही इमानास अंतर करणार नाही तेंव्हा राजश्री स्वामी बोलिले की वतनास धका बैसेल तेंव्हा कान्होजी ना‌ा बोलिले की साहेब कामासांटी आपण वतनास पाणी सोडिले तेंव्हा राजश्री स्वामी बोलिले की वतनास पाणी सोडणे मग बोली करणे तेंव्हा पाणी हातावरी घेऊन राजश्री स्वामीचे आज्ञेने वतनास पाणी सोडिले त्यावरी बोलिले की तुमचा कबिला कारीस आहे तो ढमढेरियाच्या तळेगांवास पाठवणे ते गोष्टी यांणी मान्य केली दादाजी कृष्ण यास कल्याणचा हवाला होता त्यांस आणविले आणि त्यांचा कबिला व आपला कबिला कारीहून आणून त्याबा‌ा तलेगावांस पाठविला तेंव्हा दुधभात जेऊन बेलरोटीवर हात ठेऊन शफत दिल्ही तेंव्हा राजश्री स्वामीनीहि शफत दिल्हीं की तुमचे व तुमच्या वंशाचें आम्हीं चालवावे व आमच्या वंशाने तुमच्या वंशाचे चालवावे यैसें बोलोन भाक दिल्ही फते जालियावरी तुमचे सर्वश्वे ऊर्जित करून यैसे बोलिले दादाजीपंताचे पुत्र रखमाजीपंत यांस नाइकानी आपणाजवल ठेविले त्यावरी राजश्री स्वामीनी हुकूम केला की वरकड मावळचे देशमुख व तुम्ही येके जागा बैसोन त्यांचा मुदा मनास आणवणे त्यावरी कान्होजी ना‌ा व अवघे मावळचे देशमुख येके जागा बैसले तेंव्हा अवघे देशमुख बोलिले की तुमचा विचार काये तो सांगणे तेंव्हा बोलिले की आम्हीं राजश्री स्वामीच्या पायासी इमान धरून वतनास देखील पाणी सोडिले आम्हीं व आपले लेक देखील राजश्री स्वामीपुढे खस्त होवे यैसा आमचा दृढ विचार आहे तुमचा मुदा काये तो बोलणे मुसलमान बेइमान आहे कार्य जालियावरी नस्ते निमित्य ठेऊन नाश करील हे मऱ्हाष्ट राज्य आहे अवघियानी हिमत धरून जमाव घेऊन राजश्री स्वामी संनिध राहोन येकनिष्ठेने शेवा करावीं यैश्या हिमतीच्या गोष्टी सांगितल्या तेंव्हां अवघे देशमुख बोलिले की तुमचा विचार तोच आमचा विचार इमान पुरस्कर आहे यैसे बोलिले तेंव्हा अवघे

देशमुख घेऊन राजश्री स्वामीसंनिध आले अवघ्यानी शफत केली मग अवघ्यास भोजनास घातले त्यावरी अगदी मावलचा जमाव केला राजश्री पंताजी गोपीनाथ हेजिबीस पाठविले प्रतापगडाखाले भेटी घ्यावी यैसी बोली केली त्यावरी राजश्री स्वामी जमावासहवर्तमान प्रतापगडास आले कान्होजी ना। याचा जमाव वरकड देशमुखाचा जमाव जाउलीस ठेविला बादलाचा जमाव मौजे दरे येथें ठेविला हैबतराउ सिलिबकर व बाळाजी ना। सिलिबकर जमाव देखील बोचेघोलीचे घाटी ठेविले राजश्री स्वामी किलियावरी गेले तेव्हा कान्होजी ना। यांस किलियावरी बोलाविले आणि अंतस्ते विचार केला की तुमचा भरवसा सर्व विशई आहे वरकडाचा इतबार वाटत नाहीं मुसलमान बेइमान आहे फते जाली तरी किलियावरी तीन आवाज इशारतीचे होतील तेव्हा पारावरी चालोन घेणे कदाचित फते न जाली आणि आम्ही त्यांचे हाती लागलो तरी तुम्ही खासा व आपला जमाव वरधानी पासून मार्गावरी ठेवणे लस्करचे लोक चढो न देणे काल क ला तरी तुम्हीं खासा व आपला जमाव घेऊन मारामारी करून आम्हांस त्यापासून आपल्या जवळ जमावांत घेणे आम्ही तुम्हांत सामील जालो म्हणजे गनीम गर्देस मेळऊ यैसी बोली करून मागती शफत घेतली तेव्हा कान्होजी ना। बोलिले की येक चोपदार खानाजवल मागोन घेऊन आम्हाजवल ठेवावा चोपदार आसिला म्हणजे कज्या होणार नाही लस्करचे लोक चढो देणार नाही आज्ञेप्रमाणें शेवा करून यैसे बोलिले त्यावरी खानाजवल चोपदार मागोन कान्होजी ना। यांजवल ठेविला गडानजीक सदर केली होती तेथे विकारी संवछरी शके १५८१ कार्तिक मासी अफजलखान येके पालखीनसी व हुदेकरी हेजीब घेऊन सदरेस आले राजश्री स्वामीनी लोकाची निवड करून चौक्या बसवीत हेजीब व हुदेकरी घेऊन भेटीस आले भेटीचे समई अफजलखानाने राजश्री स्वामीची मान बगलेस धरिली तेव्हा राजश्री नी पंज्यास पोलादी वागनखे पज्यास घातली होती त्याचा मारा करून आंतडी बाहेर काढिली तेव्हा मान अंसडून पटा राजश्री नी हाती घेतला अफजलखान पालखीत घालून पळऊं लागले हेजीब व हुदेकरी यांणी राजश्री वरी हतेर धरिले पंताजी गोपीनाथ यांस जखम लागली तेव्हा जीव माहाला व सर्जाराऊ व लोक येऊन हेजबि व हुदेकरी मारिले आणि पुढे जाऊन पालखीच्या भोयांच्या पह्या मारिल्या पालखी राहिली राजश्री स्वामी आलियावरी अफजलखानाचे सीर कापविले त्यावरी इशारती तीन आवाज किलियावरी जाले ते समई कान्होजी ना। हे जमाव देखील व देशमुखाचा जमाव पारावरी चालोन गेले मारामारी करून घोडी हती नगारे नौबती बिशादी खजाना पाडव केला घोरपडे दुमदारीस होते पे पनासा श्वारानसी कोईनकाठे पळोन गेले फते जाली राजश्री स्वामी पारास आले खंडोजी खोपडे

पळोन रानात दडोन राहिले राजश्री स्वामींनी देशमुखांचा लोकाचा दिलासा केला आणि बोलिले की वतनदारात संचणी खंडणीचें पान आधी ढमालियास दिल्हे आहे वतनदारामध्ये तरवारेचे पान आधी तुम्हांस दिल्हे यैसे राजश्री स्वामी बोलिले राजश्री स्वामींनी घोडी हाती बिसादीचा जाबिता करविला खजाना घेऊन किलियावरी गेले खंडोजी खोपडे यांणी हैबतराऊ सिलिबकर जावाई याकडे पोरगा पाठविला मागून आपण आले याउपर आमचा विचार काय राजश्री स्वामीचे अभय घेणे यैसें बोलिले त्यावरी हैबतराऊ सिलिबकर जाउलीस कान्होजी ना। यांजकडे आले खंडोजी खोपडियाचे वर्तमान सांगितले आणि बोलिले की तुमची भीड राजश्री स्वामीजवल आहे खंडोजी खोपडे यांचा जीव वतन वांचऊन येश घेणे यैसे बोलिले त्यावरी कान्होजी ना। किलियावरी गेले येकांती बैसोन खंडोजी खोपडे यांचे वर्तमान सांगितले की त्यास अभय द्यावे त्यास राजश्री स्वामी बोलिले की तो हरामखोर त्यास वतनास ठिकाण नव्हता त्याची वतनावरी स्थापना केली निमे वतन सिका दिल्हा केदारजी खोपडे त्यामुळे इदलशाहीत गेले यैसे असोन त्याणे बेइमानी करून अफजलखानाकडे जाऊन लबाडी केली आणि हतेर धरिले तो हरामखोर त्याची च्यार धडे चौ मार्गी टाकावी त्याची रदबदल तुम्हीं न करणे त्यास कौल देत नाही यैसे बोलिले रदबदल यैकेनात तेव्हा कान्होजी ना। उभे राहोन अर्ज केला की खंडोजीचा गुन्हा आम्हांस द्यावा आणि त्याचा जीव वाचवावा वतन चालवावे यैसी अतिशयाची रदबदल केली त्यास राजश्री स्वामी बोलिले की तुम्हीं भीड घातली यास उपाय नाही तुमचे भिडेकरिता मान्य केले त्यास आणवणे तेव्हा खंडोजी खोपडियास आणूना मजुरा देविला राजश्री स्वामी काही बोलिले नाहीत त्यावरी कान्होजी ना। यांणी निरोप घेऊन खंडोजीस घेऊन खाले आले येक वेल मजुरा जाला याकरिता परभारे राजश्री स्वामीस मजुरा करावयास जाऊ येऊ लागले राजश्री च्या चितांत राग होता येके दिवसी हुकूम करून खंडोजीचा उजवा हात व डावा पाय कापविला आणि शास्ती केली हे वर्तमान कान्होजी ना। यांस कळले त्यांणी खंडोजीस रानातून आणून हातपाय तळिला आणि राजश्री स्वामीच्या दरशनास किलियावरी गेले आणि रुशवियाची बोली केली की खंडोजीस अभय देऊन शास्ती केली तेव्हा आमचे रदब[द]लेची भीड काय राहिली त्यावरी राजश्री स्वामीनी कान्होजी ना। यांस समाधानाच्या गोष्टी सांगितल्या की तुमचे भिडेकरिता खंडोजी जिवे मारिला नाही ज्या हाते तरवार धरिली तो हात कापिला ज्या पायाने चालोन गेला तो पाय कापिला तुमचे भिडेवरी त्याचे वतनहि चालऊन यैसे बोलोन समाधान केले खाले आले फते जालियावरी शाहिरानी पवाडा केला त्यांत हनु-

मत अगद रघुनाथाला जेधे बादल राजश्री सिवाजी राज्याला व वरकडहि देशमुखाची नावे घालून पवाडा दरबारी गाइला राजश्री स्वामीनी यैकोन खुशाल जाले शाहीरास सिरपाव बकसीस दिल्हे अफजलखानाच्या सिरास पिंजरा करून त्यात घालून राजगडच्या बाले किलाच्या दरवाजियावरी कोनाडियात ठेवावयास पाठविले पूजा नैवेद्य चालविला त्यावरी शके १५८२ विकारी संवछरी चैत्रमासी शुध प्रतीपदेस राजश्री स्वामी किले पनालियास आले पनालियास सिदी जोहार येऊन वेढा घातला राजश्री स्वामी किलियावरून उतरून खिलणीयास येऊ लागले तेव्हा सिदीजोहार पाठीवरी आला ते समई बादलाचा जमाव व बाजी परभु देशपांडे गजापूरचे घाटी ठेऊन राजश्री खीलणीयास गेले बाजी परभु यांणी व लोकानी युध्याची शर्ती केली बाजी परभु व काही लोक पडिले गनीम चढो दिल्हा नाही सिदी जोहार माघारा गेला राजश्री स्वामीनी बादलाच्या लोकांचा दिलासा केला त्यावरी राजश्री स्वामी कान्होजी ना॥ यासी बोलिले की बाजी परभु देशपाडे पडिले बादलाच्या लोकानी युध्याची शर्ती केली तेव्हा नाईक बोलिले की ते लोक तैसेच आहेत त्यास राजश्री बोलिले की तुम्हास अफजलखान मारिला ते समई तरवारेचे पान अगोधर तुम्हांस दिल्हे आहे तें बादलास अगोधर पान द्यावे त्यांवरी तुम्हीं घ्यावे यैसी गोष्टी मान्य करणे तेव्हा कान्होजी ना॥ बोलिले की स्वामीस अगत्य याकरिता आम्हीं गोष्टी मान्य केली या प्रमाणेच स्वामीनी चालवावे यैसे बोलिले पानाचा तह जाला त्यावरी शके १५८५ शोभकृत संवछरी चैत्र शुध अष्टमी रवीवारी लोकाची निवडी करून पुणियात राजश्री स्वामीनी खासा दाहा लोकानसी लाल माहालात जाऊन शास्ताखानावरी छापा घातला बा॥ कान्होजी ना॥ यांचे पुत्र चांदजी जेधे होते मारामारी जाली तेव्हा शास्ताखानाचा हात तुटला मग पळोन गेला त्याचा लेक अबदुल फते ठार जाला त्याउपरी स्वामी परसातील दिंडीने बाहीर निघाले तों सर्जाराऊ जेधे घोडियावरी बैसोन पागेचा घोडा दुसरा खासदाराजवल देऊन दिंडी समीप आज्ञेप्रमाणें राहिले होते राजश्री स्वामी येताच घोडियावरी बैसोन मुठा उतरोन जरेसाकडे निघाले जागाजागा लस्करच्या टोळ्या व करणे नगारे ठेविले होते त्याची गुली मोगलाच्या लस्करात जाली राजश्री स्वामी हशमाच्या व लस्करच्या जमावानसी दुसरे दिवसी सिहगडास आले शास्ताखान कुच करून गेला शके १५८६ क्रोधन संवछरी जेष्ट शुध चतुर्दसी सोमवारी जसवतासिंगाने कोंढाणाचा वेढा काढिला त्याचा सुबा तगीर होऊन जयेसिगास जाला शके १५८७ विश्वावसु सवछरी मिरजा राजा व दलेलखान पुरंदरास वेढा घालून बैसले आषाढ शुध १० राजश्री स्वामी येऊन भेटले सतावीस किले दिल्हे सला केला राजश्री संभाजी राजे यांस पंच हजारी देऊन चाकर केले बा॥ सर्जाराऊ जेधे

होते फाल्गुन शुध नवमी सोमवारी राजश्री सिवाजी राजे व संभाजी राजे औरंगजेबाचे भेटीस गेले शके १५८८ पराभव संवछरी जेष्ट शुध द्वितीया राजश्री स्वामी आगरियास जाऊन पातशाहाची भेटी घेतली बिघाड होऊन राजश्री स चौक्या बसविल्या त्यावरी श्रावण वद्य द्वादसीस पेटारियात बैसोन राजश्री स्वामी व संभाजी राजे पळाले ते मार्गेशीर्ष शुध पंचमीस राजगडास राजश्री स्वामी आले राजश्री संभाजी राजे मथुरेस विस्वासराऊ ब्राह्मण होते त्यांचे घरी ठेविले होते त्यांसहि विस्वासराऊ घेऊन आले सर्जाराऊ जेधे हि राजगडास आले त्र्यंबकपंत दबीर व रघुनाथपंत कोरडे आगरा धरिले शके १५८९ प्लवग सवछरी चैत्र वद्य पंचमीस त्र्यंबकपंत व रघुनाथपंत सुटोन राजश्री स्वामीकडे आले मोगलाचे सख्य जाले सरदेशमुखी वतन दिल्ही भिवरे अलीकडे मुलूक दिल्हा त्यावरी मागती दो चौ वर्षा सतावीस किले फिरोन राजश्री स्वामीनी घेतले त्यावरी शके १५९८ नल संवछरी हुसेनखान माइना यासी लडाई जाली ते समई हुसेनखान हतीवरी बैसोन गावाच्या आश्रियास पळोन जात होता ते समई सर्जाराऊ जेधे यांचे पुत्र नागोजी जेधे घोड्यावरी बैसोन पुढे जाऊन हतीच्या गंडस्थळांत भाले देऊन हती मुरडिला ते वेळे हसनखान माइना याणे कपाळावरी तीर मारला तो पार जाला हती मुरडताच लस्कराने जाऊन हुसेनखान धरिला त्यावरी नागोजी जेधे यांचा तीर उपडताच मृत्य पावले सर्जाराऊ समीप होते राजश्री स्वामी श्रमी जाले नागोजी ना। याची स्त्री कारीस सती निघाली त्यावरी राजश्री स्वामी कारीस येऊन नागोजी नाईक याचे मातुश्री तुळजाबाई यांचे समाधान केले प्रतिवर्षी येक सेर सोन द्यावयाची मोईन केली ते साल दरसाल पावत होते त्यावरी शके १५९९ पिंगल संवछरी चैत्रमासी राजश्री स्वामी यांणी चंजी घेतली बा। सर्जाराऊ होते अश्वीनमासी राजश्री रघुनाथपंतास मजमु दिल्ही लाख होन बकसीस दिल्हे साहेब सुबा सांगोन चंजीस ठेविले जनार्दनपंत समागमे घेऊन मजल दरमजल राजश्री स्वामी या प्रांते आले त्यावरी लस्करानसी जालहानापुरची स्वारी करून पटियास आले त्या किलयाचे नाव विश्रामगड ठेविले बा। सर्जाराऊ होते त्यावरी रायेगडास आलियावरी रौद्र संवछरी शके १६०२ चैत्र शुध पौर्णिमेस मंदवारी दो प्रहरा राजश्री सिवाजी राजे यांस कैलासवास जाला त्यावरी राजश्री संभाजी राजे तख्ती बैसले राजश्री रघुनाथपंत चंजीहून या प्रांतास आले राजश्री स्वामीची भेटी जाली त्यावरी दो चौ वर्षा रघुनाथपंत व जनार्दनपंत मृत्य पावले कविकलश दिवाण कारभारी जाले राजश्री संभाजी राजे यांस गांगोलीस पुत्र जाला शके १६०४ दुंदुभी संवछरी वैशाख वद्य ७ सप्तमी गुरुवारी जन्म जाला नाव सिवाजी राजे ठेविले त्या अगोधर दुर्मति संवछरी शके १६०३ कार्तिक शुध त्रयोदसी रविवारी पातशाहापुरी

राजश्री संभाजी राजे यांची व अवरंगजेबाचे पुत्र अकबर यांची भेटी जाली त्यावरी औरंगजेब पातशाहाची या राज्यावरी मोहीम जाली पातशाहा अमदानगरास आले किले रामसेजेस वेढा घालवयास शाब(हा?)दीखान पाठविला वेढा घातला धमधमे गनीमानें बाधोन बहुत लगट केला परंतु राजश्री केसो त्रिमल पेशवे याणी त्र्यंबकगडी राहोन सामा पुरविला हरभातेनें मदती केली सा महिने किला भाडविला किला न ये याकरिता पातशाहानी शाब(हा?) दीखानास बोलाऊन नेला जागाजागा या राज्यांत ठाणी बैसविली आणि मजल दरमजल कुच करून विज्यापुरास जाऊन वेढा घातला क्षय संवछरी शके १६०८ अश्वीन शुध७ सोमवारी विजापूर घेतले सुलतान सिकदर पातशाहा भेटले प्रभव संवछरी शके १६०९ भाद्रमासी शुध १२ द्वादसीस भागानगर घेतले त्यावरी विभव संवछरी शके १६१० या राज्यावरी पातशाहाची मोहीम जाली राजश्री संभाजी राजे यांणी सर्जाराऊ जेथे व त्यांचे भाऊ देखील राजश्री पंतप्रधान यांजवल राजमाचीस शेंवेसी ठेविले तेथे सेवा करीत होते त्यास पातशाहा मजल दरमजल तुलापुरास गेले शेख निजाम यास फौजेनसी संभाजी राजे याजवरी रवाना केले त्याणे संगमेश्वरास येऊन राजश्री संभाजी राजे व कविकलश यास माघ वद्य ७ शुक्रवारी सेख निजामाने धरून तुलापुरास नेले तेथे पातशाहानी उभयतास जिवे मारिले राजश्री राजाराम रायेगडी अटकेत होते ते बाहेर काढून मंचकावरी बैसऊन राज्याभिषेक केला शके १६११ शुक्ल संवछरी जुलपुकारास रवाना केले राजश्री राजाराम निघोन रायेगडीहून प्रतापगडास आले दुश्काल बहुत पडिला चैत्रमासी शुध १५ पौर्णिमेस जुलपुकारखान नाव इतकादखान होते ते रायगडास वेढा घालून बैसले राजश्री राजाराम निघोन मजल दरमजल कर्नाटकात चंदीस गेले मार्गशीर्ष शुध २ रविवारी रायेगड मोगलास दिल्हा राजश्री सभाजी राजे याचे पुत्र राजश्री सिवाजी राजे यांस तुलापुरास नेऊन पातशाहास भेटविले पातशाहा मेहरवान होऊन हत्फ हजारी सांगितली नाव शाहुराजे नाव ठेविले आणि आपल्या संनिध जालीमध्ये ठेविले त्यावरी किले गनीमाने घेतले सर्जाराऊ जेधे व त्याचे भाऊ देखील राजमाचीहून निरोप घेऊन वतनावरी आले*

---

* हा करीना भाद्रपद व. ११ शके १८४६ रोजीं भा. इ. सं. मंडळाच्या पाक्षिक बैठकींत वाचण्यांत आला. त्यावेळीं ही नकल मुळाशी रुजू पाहून नंतर मूळ करीना परत जेधे यांजकडे पोचविण्यासाठीं रा. ग. स. जोशी यांजकडे देण्यांत आला.